

Řemesla JSOU NAŠE DĚDICTVÍ

KDYŽ SE DOTÝKÁTE HEBOUČKÝCH HRAČEK Z OVČÍHO ROUNA NEBO OBDIVUJETE OPASKY S VÝŠIVKOU PROVÁDĚNOU PAVÍM PEREM, VIDÍTE, KOLIK ROZLIČNÝCH PODOB MAJÍ TRADIČNÍ ŘEMESLA. „SRDCE MI ZAHOŘÍ POKAŽDÉ, KDYŽ OBJEVÍM STAROU SKORO ZAPOMENUTOU TECHNIKU,“ ŘÍKÁ KLÁRA HEGEROVÁ. PROJEKT KRÁSNÁ PRÁCE, U JEHOŽ ZRODU STÁLA, PŘIBLIŽUJE LIDOVÉ UMĚNÍ MODERNĚ, BEZ NÁNOSU OMŠELOSTI A PRACHU.

Většinou lidí při představě lidového umění vystane před očima modrotisk nebo slaměné vánoční ozdoby. Co se vybaví vám?

Byla jsem na tom podobně a napadaly mě výšivky nebo dřevěné misky. Několik posledních let už je to jinak. Se skupinou nadšenců jsme začali po celé republice vyhledávat muže a ženy, kteří se lidovým řemeslům stále věnují. Když sedíte v jejich dílně nad šálkem horkého čaje, rádi vám povypráví, jak řemeslo zdědili po svých předcích, a proto pokračují. Poznala jsem ale i báječné lidi, kteří si cestu k lidovým technikám našli úplně sami. Začátkem listopadu jsem jela až na Valašsko za panem Františkem Zuzkou, což je mistr pletení ze slámy, oceněný titulem ministerstva kultury Nositel lidových tradic. Seděli jsme u něj na zahradě, hrálo podzimní slunce, na ohni jsme zavařovali jablečné kompoty a on vzpomínal, jak pracoval ve Zlíně u Bati. První vrkoč

se naučil plést od desetileté holčičky až ve čtyřiceti letech. A stal se z něho naprostý virtuos, pokud jde o techniku pletení ze slámy. Jsou to krásné okamžiky, které si uchovávám v duši. Když se vracím z takové návštěvy, mám pocit, že svět je ještě v pořádku.

Profesně se zabýváte grafickým designem. Co vás přivedlo k zájmu o tradiční lidové umění a řemeslo?

K lidovému umění jsem přilnula už jako malá holka díky své mamince. Ta měla až nábožný vztah ke Krásné jizbě, což byla výstavní síň na pražské Národní třídě. Často jsme tam spolu chodily. Vždycky když jsme se ocitly uvnitř, měl člověk pocit, že je uprostřed něčeho výjimečného, protože to prostředí bylo unikátní. Lidové umění se tam snoubilo s designem, s přístupem průmyslových výtvarníků. V deseti jedenácti letech jsem do Krásné jizby chodila kupovat veškeré dárky k narozeninám i k Vá-

nocům. Dodneska ty věci doma máme, jsou nezníitelné, ať už jde o hrníčky, misky, nebo polštáře zhotovené tkaním technikou činovatí, která se používá na Hornácku. Když jsem začala studovat střední školu, maminka mi šla originální modely z metráže, kterou jsme kupovaly zase v Krásné jizbě.

V roce 1995 ale prodejní galerie zanikla...

Bylo mi dvacet a vnímala jsem to jako velkou kulturní ztrátu. Mnoho příznivců Krásné jizby na tom bylo podobně, lidé tehdy posílali rozhořčené petice na ministerstvo kultury. Bohužel bezvýsledně. Během studia na vysoké škole a později jsem se věnovala spíš počítačové tvorbě. Před čtyřmi lety jsem se k lidovému umění oklikou prostřednictvím Krásné práce vrátila. Všichni v našem týmu jsme vystudovali výtvarné obory, což nás trošičku osvobozuje z hlediska přístupu k lidovému umění. Nejsme zatíženi historickým

a etnografickým východiskem. Hledáme bytové i oděvní doplňky, které se nám líbí, a zároveň cítíme, že mohou dobře fungovat i v moderním interiéru. Když jsme před třemi lety uspořádali v Praze první prodejní přehlídku Krásné práce, příjemně nás překvapil obrovský zájem. Letos v listopadu proběhl už třetí ročník. Připravili jsme také bohatý doprovodný program. O workshopy byl obrovský zájem. Měli jsme pletení z orobince s paní Ivetou Dandovou, naprosto fenomenální byl workshop pana Kašpaříka, který vážil cestu až z Valašska. Učil děti i dospělé vyřezávat flétny a píšťaly z duté dřeviny křídlatky. Paní Ivana Langrová přijela z Beskyd, kde má na samotě své stádo ovcí, a dělala z rouna svých oveček figurky. Během víkendové dílny si zájemci i sami upletli houbařský košík z proutí. Přihlásila jsem tam i našeho nejstaršího syna.

Jak hledáte lidi, kteří se starým řemeslům ještě věnují?

Zpočátku byl výběr intuitivní, hledali jsme kontakty pomocí internetu a pak jsme ve volném čase z čirého nadšení objížděli dílny. A řemeslníci nám dávali doporučení na další a další mistry, protože se navzájem znají a respektují. Leckdy jsem přímo u nich doma viděla unikátní kousky, které dělal jiný mistr pomocí třeba úplně jiné techniky. V té chvíli člověku zahoří srdce. Zeptáte se, odkud máte tuhle věc, a už se jede. Teď vyhledáváme lidové tvůrce právě na základě doporučení. Objevili jsme díky němu nesmírně zajímavé mistry, k nimž bychom se oficiálními cestami nikdy nedostali. Spanilé jízdy, které podnikáme do všech koutů naší země, jsou na naší práci nejkrásnější. Snažíme se objíždět i pamětové instituce. I v regionálních muzeích občas narazíme na techniky, které jinde k vidění nejsou. Ve skanzenech na Valašsku jsem třeba objevila techniku pletení rukavic na formu a zahořela jsem pro ni. Zajímavé je, že se jí věnovali muži. Najít někoho, kdo se jí aktivně věnuje ještě dnes, se mi ale zatím nepodařilo. Vedle toho musíme zvládnout i velké množství už ne tak povzbudivé administrativy, kdy se snažíme shánět granty, abychom měli své objevitelské mise a výstavy z čeho financovat a neplatili benzin ze svého jako na začátku.

Pohybují se některá řemesla na pokraji zániku?

Myslím si, že řemesla jsou ohrožená celkově. Na mistrovské úrovni se lidovým technikám věnují jeden až dva lidé v republice. Obsáhnout je bývá složité a pracné. Vezmete si jen přípravu materiálu před samotnou výrobou. Mistři vždycky někomu předávají své znalosti a dovednosti, ale syn řezbáře pak jde třeba pracovat do Lidlu, dcera někam do kanceláře. Potenciální pokračovatelé se řemeslu v mládí odmítají věnovat. Tohle je nejvíce ohrožující moment. Na letošní přehlídce byla k vidění spousta technik, které už umí jenom jediný člověk v republice. Například technice ručně tkané žinylky se věnuje jen pan Josef Fidler, což je našťáště mladý zapálený člověk. Aby ji mohl vzkřísit, strávil tisíce hodin tkaním i rozprávěním s pamětníky

a musel vyhodit kilometry příze, než dospěl k dokonalému výrobku. Dnes s ním konzultují etnografové a historici. Skoro se nechce věřit, že za první republiky bylo Československo žinylkovou velmocí. Zakuřované keramice se na profesionální úrovni věnují tři mistři. Unikátní výšivky rybí šupinou provádějí jen poslední dvě dámy.

Objevili jste více takových nadšenců, jakým je tkadlec pan Fidler?

Fascinující je příběh Davida Adamského, který oživil techniku zdobení opasek výšivkou pavím perem. Kožené opasky s touto výšivkou bývaly jednou z nejcennějších součástí krojů v oblasti Orlických hor. Výzdoba opasek charakterizovala své nositele a ti si na ně někdy vyšívali dokonce svá jména. Když před lety začal spolek z východních Čech pořádat >

Klára Hegerová

Klára absolvovala obor grafický design na Fakultě užitého umění a designu v Ústí nad Labem a získala Fulbrightovo stipendium, se kterým odjela studovat na School of Visual Arts v New Yorku. Po návratu vystudovala obor dějiny a teorie designu na pražské Vysoké škole uměleckoprůmyslové. V současnosti se v rámci doktorandského studia věnuje historii československého korporátního designu. Pracuje jako grafická designérka na volné noze. Před čtyřmi lety stála u zrodu projektu Krásná práce, který představuje řemesla a lidové umění v nových souvislostech a staré zapomenuté techniky vrací s respektem přítomnosti. Název Krásná práce je složeninou názvů dvou zakladatelských institucí – nakladatelství Družstevní práce a sítě prodejen Krásná jizba, které se podobné činnosti věnovaly už za první republiky.

lyžařské závody na původních jasanových lyžích, chtěli jeho členové jezdit v tradičních lidových krojích. A právě pan Adamský si metodou pokus–omyl osvojil zapomenuté umění vyšívání opasek pavím perem. Do konce učí tuhle techniku své kamarády ze spolku. Krásný počin. Je zároveň zvláštní, že některé velice pracné a subtilní techniky nalézají další a další pokračovatele. Například ozdobení jednoho vejce slaměnou intarzií trvá šestnáct hodin, přesto se mnoho lidí této technice věnuje. Nadto musí shánět kvalitní slámu po celé republice.

Jak si vedou výrobci, kteří používají tradiční techniky, zapsané na seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva UNESCO?

Unikátní výroba ozdob z foukaných skleněných perliček, o kterou se stará firma Rautis z Poniklé na Semilsku, se na seznam dostala v loňském roce. Funguje moc dobře, o její budoucnost strach nemám. Druhou technikou je modrotisk, jedna dílna ho vyrábí v Olešnici na Vysočině, druhá ve Strážnici. Vede se jim také dobře. Na seznamu UNESCO jsou čtvrtým rokem. Jenže Milan Bartoš a Jaroslav Plucha ze Dvora Králové jsou posledními českými formštechry – řemeslníky, kteří dokážou vyrobit nebo opravit tradiční formy pro modrotisk. Až tihle fantastičtí chlapi pověsí řemeslo na hřebík, hrozí unikátní technice zánik.

V souvislosti s modrotiskem si jistě vzpomínáte na slavnostní oblečení našich sportovců pro olympiádu v Tokiu. Zaujalo vás?

Úplně za srdce mě nechtylo. Modrotisk je fantastická technika, která podle mého mínění umožňuje dva druhy inovace. První jsou nové vzory, které vytvoří výtvarník. Pro naši přehlídku jich pár letos vytvořila Petra Valentová, absolutní nádhera. Druhá věc je, co se z metráže ušije. Nemusí to být tradiční oděv a střihy. Modrotisk si vysloveně říká o moderní, až geometrické tvary, které nechají vyznít vzory.

Letos se Krásné práci podařilo získat ke spolupráci s řemeslníky špičky zdejšího designu. Byl o prodejní kolekci zájem? Zaprášilo se po ní. Dneska jsem dostala objednávku na další vázy, máme i zájemce o svítidlo. Potěšilo nás, že všichni tři designéři, kteří se rozhodli

vytvořit pro řemeslníky návrh nového typu výrobku, se do projektu nadšeně zapojili a chápou ho jako určité gesto podpory českému řemeslu. Od začátku nám bylo jasné, že zásadní bude vyvážené propojení tradice a inovace. A je krásné pozorovat, jak se v kolekci prolíná moderní výraz s precizním rukodělným zpracováním. Řezbáři z Dřevořezby Černý dvůr se spojili s designérem Janem Čapkem, aby společně vytvořili mísy dlabané z jednoho kusu ořechového a jasanového dřeva. Keramický mistr Karel Hanák, oceněný titulem Nositel tradice lidových řemesel, spolupracoval s designérem Ronym Pleslem na sérii váz vyrobených technikou novokřtěnecké majoliky. A košíkářská mistryně Barbora Hrdinová vytvořila společně s designérkou Lucií Koldovou svítidlo z pedigu.

Plánujete spolupráci s dalšími designéry?

Nevím, jestli to mohu prozradit, ale už jsme se domlouvali s Jiřím Pelclem. Máme vyhlédnuté další osobnosti, třeba šperkaře, keramika a oděvní návrhářku.

Pomáhají vůbec tradičním výrobcům třeba s propagací nějaké instituce?

Co já vím, existuje jediná forma podpory. Ministerstvo kultury jim uděluje titul Nositel tradice lidových řemesel, který je spojen s finanční odměnou. A taky s tím, že se jejich výrobky jednou za rok vystavují. O žádné instituci, která by se snažila předměty vyhledávat, svážit

z odlehklých koutů republiky a nabízet je lidem ve velkých městech, však neví.

Neuvažujete, že by se tímto směrem vydala Krásná práce?

Je tu jedna horká novinka, stará teprve pár dní. Oslovila nás radnice Prahy 1, kterou naše přehlídka lidové tvorby a řemesel natolik zaujala, že chce zahájit jednání, aby mohla fungovat nastálo. Nečekáme ale pasivně s napřaženou rukou. Jsme ve finální fázi přípravy žádosti o velký evropský grant, abychom mohli pro řemeslníky vytvořit platformu, kam by se sami přihlašovali se svými výrobky a zájemci od nich mohli nakupovat. Rozjeli jsme taky velký projekt s vysokými uměleckými školami, se čtyřmi ateliéry produktového designu. Ide o Zlín, Ústí nad Labem, Prahu a Brno. Ve všech ateliérech vzniknou výrobky z kooperace studentů a mistrů z daného regionu. Na příští rok plánujeme velkou výstavu. Moc se na ni těšíme, ale já bych si potřebovala alespoň měsíc odpočinout. •

Řezbáři z Dřevořezby Černý dvůr se spojili s designérem Janem Čapkem, aby společně vytvořili mísy dlabané z jednoho kusu ořechového a jasanového dřeva.

AŽ ZAVŮNÍ JEHLIČÍ

První adventní neděle je za námi, Vánoce se rychle blíží a starostí máte jistě nad hlavu. Právě proto je víc než kdy předtím důležité se svými blízkými posedět u slavnostně prostřeného štědrovečerního stolu, mlsat cukroví a těšit se pohledem na rozsvícený stromeček.

